

**ХУВЬ ХҮНИЙ ОРЛОГЫН АЛБАН ТАТВАРЫН ТУХАЙ ХУУЛЬД НЭМЭЛТ, ӨӨРЧЛӨЛТ
ОРУУЛАХ ТУХАЙ ХУУЛИЙН ТӨСЛИЙН ҮЗЭЛ БАРИМТЛАЛ****Нэг.Хуулийн төсөл боловсруулах болсон үндэслэл, шаардлага****1.1.Хууль зүйн үндэслэл**

Монгол Улсын Их Хурлын 2020 оны 52 дугаар тогтоолоор батлагдсан “Алсын хараа 2050” урт хугацааны хөгжлийн бодлогод эдийн засаг нь өрх, иргэн бүрд тэгш, хүртээмжтэй хүрсэн байх эрхэм зорилгыг дэвшүүлэн “Хүн амын хөдөлмөр эрхлэлтийг дэмжин өрхийн орлогыг тогтвортой нэмэгдүүлж, дундаж давхаргыг бүрдүүлнэ”, “Нийгмийн бүх салбарт тэгш бус байдлыг багасгаж, дундаж орлоготой иргэдийн тоог нэмэгдүүлж, амьдралын чанарыг дээшлүүлнэ”, “Хүн амын худалдан авах чадварт нийцсэн, ногоон шийдэл бүхий чанартай орон сууцны хүрэлцээ, хангамжийг сайжруулна” гэж тус тус заасан.

Монгол Улсын Их Хурлын 2021 оны 106 дугаар тогтоолоор батлагдсан “Шинэ сэргэлтийн бодлого батлах тухай” дунд хугацааны зорилтот хөтөлбөрт урт хугацаанд эдийн засгийн өсөлтийг дунджаар 6 хувьд хадгалж, нэг хүнд ногдох үндэсний орлогыг 2 дахин нэмэгдүүлж, ажиллах хүчний оролцооны түвшнийг 65 хувьд хүргэнэ гэж заасан.

Монгол Улсын Их Хурлын 2024 оны 21 дүгээр тогтоолоор батлагдсан “Засгийн газрын 2024-2028 оны үйл ажиллагааны хөтөлбөр”-ийн 2.4.1-д “Үндэсний баялгийн сан, төлбөрийн чадварт нийцсэн орон сууцжуулалтыг эрчимжүүлэх”, “Татвар, нийгмийн даатгалын шинэчлэл хийх”-ээр тус тус заасан. Үүний хүрээнд эрчим хүчний хэмнэлттэй, байгаль орчинд ээлтэй орон сууц барих, засварлахад дэмжлэг үзүүлэх эрх зүйн орчныг бүрдүүлэх, бага, дунд орлоготой иргэдийн татварын ачааллыг бууруулах, татварын дэмжлэгүүдийг оновчтой болгож, хариуцлагатай татвар төлөгчдийг дэмжих, татварын орчныг олон улсын стандартад үе шаттайгаар нийцүүлж, цахим татварын тогтолцоог сайжруулах, бүс, орон нутагт ялгаатай татварын бодлого хэрэгжүүлэх зэрэг зорилтуудыг тусгасан.

Дээрх зорилтуудыг хэрэгжүүлэх, эдийн засгийн өсөлтийг дэмжих, иргэдийн бодит орлогыг хамгаалах, хөдөлмөр эрхлэлтийг нэмэгдүүлэх, эрчим хүчний хэмнэлттэй, ногоон орон сууцжуулалтыг сайжруулах шаардлага тулгарч буйг харгалзан Хувь хүний орлогын албан татварын тухай хуульд нэмэлт, өөрчлөлт оруулах хуулийн төслийн үзэл баримтлалыг боловсрууллаа.

1.2.Практик шаардлага

Татварын багц хуулийн шинэчлэлийн хүрээнд Хувь хүний орлогын албан татварын тухай хуулийн шинэчилсэн найруулгын төслийг 2019 онд Улсын Их Хурлаас баталж, 2020 оноос эхлэн хүчин төгөлдөр мөрдөгдөж эхэлсэн. Энэхүү шинэчлэл нь бичил худалдаа, ажил, үйлчилгээний орлого олж буй хувь хүн болон хувиараа бизнес

эрхлэгчдийг дэмжих, тэдний татвар төлөхтэй холбогдох зардлыг бууруулах, тайлагнах үйл ажиллагааг хялбаршуулах үндсэн зорилготой байсан.

Хуулийн шинэчлэлээс хойших хугацаанд геополитикийн тогтворгүй нөхцөл байдал үргэлжилж, худалдааны бодлогоос үүдэлтэй тодорхой бус байдал нэмэгдэх, голлох эдийн засгуудын өсөлт удаашрах, инфляцын түвшин өсөх зэрэг эрсдэлүүд дэлхийн эдийн засгийн төлөвт бий болоод байна.

Монгол Улсын хувьд инфляцын түвшин өсөн нэмэгдэж, 2024 оны 04 дүгээр улирлын байдлаар 9.0 хувьд хүрсэн ба энэ нь голчлон бага дунд орлоготой иргэн, өрхийн амьжиргаанд сөргөөр нөлөөлж, тэдний бодит орлого, худалдан авах чадварыг бууруулж байна.

Дэлхийн улс орнууд нийгмийн баялгийг үр дүнтэй байршуулах, орлогын дахин хуваарилалт хийх үндсэн зорилго бүхий хувь хүний орлогын албан татварын бодлогоор иргэн, өрхөд татварын дэмжлэг үзүүлж, тэдний татварын дараах орлогыг нэмэгдүүлэх арга хэмжээг авч хэрэгжүүлдэг нийтлэг жишигтэй байна. Тухайлбал сүүлийн жилүүдэд Солонгос, Франц, Сингапур зэрэг олон улс орнууд иргэн, өрхийн орлогыг хамгаалах, хөдөлмөр эрхлэлтийг дэмжих, эрчим хүчний хэмнэлтийг бий болгох зорилгоор хөдөлмөр эрхэлж буй иргэдийн орлогод болон тэдний худалдан авсан ногоон орон сууцанд албан татварын хөнгөлөлтийг буцаан олголтоор эдлүүлж, иргэн, өрхийн татварын ачааллыг бууруулах, байгаль орчинд ээлтэй хэрэглээг дэмжих бодлогыг баримталж байна.

Улмаар хурдацтай өөрчлөгдөж буй дэлхийн эдийн засгийн нөхцөл байдалтай уялдуулан өнөөгийн хувь хүний орлогын албан татварын орчныг олон улсын жишигт нийцүүлэн боловсронгуй болгох, эдийн засгийн өсөлтийг хөдөлмөр эрхэлж, баялаг бүтээж буй иргэдэд чиглүүлэх шаардлага бий болоод байна.

Монгол Улсын Засгийн газрын 2024-2028 оны үйл ажиллагааны хөтөлбөрт эрчим хүчний хэмнэлттэй, байгаль орчинд ээлтэй орон сууц шинээр барих, засварлахад дэмжлэг үзүүлэх эрх зүйн орчныг бүрдүүлж, бүсийн хөгжлийн бодлоготой нийцүүлэн орон нутгийн ялгаатай татварын бодлого хэрэгжүүлнэ гэж тусгасны дагуу хот хөдөөгийн хөгжлийн тэнцвэрийг хангах, Улаанбаатар хотоос орон нутагт шилжин суух иргэдийн амьдрах таатай орчныг бүрдүүлэх, эрчим хүчний хэмнэлттэй, хүртээмжтэй, ногоон барилгыг нэмэгдүүлэх, бүс, орон нутгийн эдийн засгийн бие даасан бодлого хэрэгжүүлэх нөхцөлийг хууль эрх зүйн хүрээнд бүрдүүлэх, боловсронгуй болгох татварын хуулийн шинэчлэл хийх шаардлагатай байна.

Түүнчлэн, Монгол Улсын татварын албаны цахимжилт эрчимтэй хөгжиж, татвар төлөгчийн тайлагналтад хүний оролцоо бага байх нөхцөл бүрдсэн хэдий ч хувь хүн өөрийн орлого, хасагдах зардал, татвар ногдуулах орлогыг тодорхойлох, тайлан гаргахад хүндрэлтэй байгаагаас шалтгаалан татварын тайланг алдаатай гаргах, хугацаандаа хүргүүлэхгүй байх, огт тайлагнахгүй байх зэрэг эрсдэл, хүндрэлүүд байсаар байна.

Дэлхий нийтэд эдийн засаг, бизнесийн харилцаа өргөжин тэлж, техник, технологийн хөгжил хурдацтай өрнөхийн хэрээр улс орнуудын татварын үйл ажиллагаа дараагийн түвшинд гарч, хиймэл оюун ухаан, их өгөгдөлд суурилсан, хүний оролцоо багатай, бүрэн цахимжсан системд шилжиж байна. Тухайлбал, Шинэ Зеланд,

Австрали, Канад, Финланд зэрэг улс орнууд татварын хууль тогтоомжийг хэрэгжүүлэх хүрээнд татвар төлөгчдөд дэмжлэг үзүүлэх, зөвлөгөө мэдээллээр хангах, эрсдэлээс урьдчилан сэргийлэх механизмыг нэвтрүүлээд байна.

Цаашид татвар төлөгчийн татвар төлөх, тайлагнах үйл ажиллагааг хялбаршуулах, үүсэж болзошгүй татварын эрсдэлээс урьдчилсан сэргийлэх зорилгоор татварын албанаас тайлангийн төслийг урьдчилан бэлтгэн хүргүүлдэг, татварын эрсдэлийг цахим систем өөрөө үнэлж, эрсдэлтэй татвар төлөгчдөд урьдчилан анхааруулдаг, сануулдаг, мэдээлэлд суурилсан шийдвэр гаргадаг тогтолцоонд шилжих шаардлагатай байна.

Иймд өнөөгийн Хувь хүний орлогын албан татварын тухай хуулийн хүрээнд хэрэгжиж буй татварын хөнгөлөлтийг олон улсын жишигт нийцүүлэн оновчтой, хүртээмжтэй болгож, дорвитой хэмжээний хөнгөлөлтийг иргэн, өрхөд буцаан олголтоор эдлүүлэх, иргэдийн байгаль орчинд ээлтэй амьдран суух нөхцөлийг дэмжих, татвар төлөгчийн татвар төлөх, тайлагнах үйл ажиллагааг хялбаршуулах зохицуулалтыг хуулийн төсөлд тусгах шаардлагатай байна.

Хоёр.Хуулийн төслийн зорилго, ерөнхий бүтэц, зохицуулах харилцаа, хамрах хүрээ

Хуулийн төслийн зорилго нь татварын хөнгөлөлтийг оновчтой, хүртээмжтэй болгох замаар иргэн, өрхийн орлогыг хамгаалах, хөдөлмөр эрхлэлтийг нэмэгдүүлэх, тэдний байгаль орчинд ээлтэй, эрчим хүчний хэмнэлттэй худалдан авалтыг дэмжих болон татвар төлөгчийн татвар төлөх, тайлагнах үйл ажиллагааг хялбаршуулах, татварын эрсдэлээс урьдчилан сэргийлэхэд оршино. Тодруулбал:

➤ **Бага дунд орлоготой иргэдийн татварын ачааллыг бууруулах бодлого баримтална.** Одоогийн хүчин төгөлдөр мөрдөгдөж буй хувь хүний орлогын албан татварын шаталсан хөнгөлөлтийг эдийн засгийн нөхцөл байдалтай уялдуулж, олон улсын жишигт нийцүүлнэ.

➤ **Эрчим хүчний хэмнэлттэй, ногоон орон сууцжуулалтыг татварын бодлогоор дэмжиж, бүс, орон нутаг хүн ам, ажиллах хүч татах татварын ялгаатай бодлогыг бие даан хэрэгжүүлнэ.** Олон улсад түгээмэл хэрэгжиж буй эрчим хүчний хэмнэлттэй, байгаль орчинд ээлтэй орон сууц худалдан авах, барихад үзүүлдэг татварын дэмжлэгийг бүсчилсэн хөгжлийн үзэл баримтлалтай уялдуулж, бүс, орон нутаг хүн ам, ажиллах хүч татах, эдийн засгийн бие даасан бодлого хэрэгжүүлэх боломжийг бүрдүүлнэ.

➤ **Татварын тайланг цахимаар урьдчилан боловсруулж, татвар төлөгчийн төлөх, тайлагнах үйл ажиллагааг хялбаршуулна.** Татвар төлөгчийг эрсдэлээс урьдчилан сэргийлэх, хүний хүчин зүйлээс үүдэлтэй гардаг алдааг багасгах, татвар төлөгч цаг алдалгүй өөрийн татварын мэдээллийг авах боломжоор хангах зорилгоор татварын тайланг татвар төлөгчид автоматаар хүргүүлдэг хиймэл оюун ухаан, их өгөгдөлд суурилсан үйлчилгээг нэвтрүүлнэ.

Гурав.Хуулийн төсөл батлагдсаны дараа үүсэж болох эдийн засаг, нийгэм, хууль зүйн үр дагавар, тэдгээрийг шийдвэрлэх талаар авч хэрэгжүүлэх арга хэмжээний талаар

Хуулийн төсөл батлагдсанаар, иргэн, өрхийн татварын ачаалал буурч, тэдний бодит орлого өсөх, худалдан авах чадвар нэмэгдэх, өрхийн амьжиргаа дээшлэх эерэг нөлөөтэй ба урт хугацаандаа хөдөлмөр эрхлэлтийг дэмжинэ.

Түүнчлэн бүсчилсэн хөгжлийн бодлоготой нийцүүлэн эрчим хүчний хэмнэлттэй, байгальд ээлтэй орон сууцны худалдан авалтад татварын хөнгөлөлт үзүүлэх замаар бүс орон нутагт хүн ам татах, бүсийн бие даасан, өрсөлдөхүйц, ялгаатай бодлого хэрэгжүүлэх боломж бүрдэнэ.

Цаашид татварын албанаас иргэдэд татварын тайлангийн төслийг урьдчилан бэлтгэн хүргүүлдэг болсноор тэдний татварын хууль тогтоомжийг дагаж мөрдөхтэй холбоотой зардал буурна.

Дөрөв.Хуулийн төсөл нь Монгол Улсын Үндсэн хууль, Монгол Улсын олон улсын гэрээ болон бусад хуультай хэрхэн уялдах, хуулийг хэрэгжүүлэхэд шинээр боловсруулах, хуульд нэмэлт, өөрчлөлт оруулах, хүчингүй болсонд тооцох тухай хууль тогтоомжийн төслийн талаар

Хуулийн төслийг Монгол Улсын Үндсэн хууль, Монгол Улсын олон улсын гэрээ болон бусад хуультай нийцүүлэн боловсруулна.

---o0o--